

INGELA BLOMBERG:

FN blundar för verkligheten

Syftet med FNs miljökonferens var att stimulera framväxten av en långsiktig hållbar utveckling. Någon analys av varför vissa länder utvecklas i positiv riktning och andra inte förekom dock inte.

Sveriges krav att marknads-ekonomi och demokrati skulle föras in i principdeklarationen som viktiga förutsättningar för en bättre miljö avvisades av u-ländernas representanter.

FN-systemet tycks ännu inte vara moget att dra lärdomar av avslöjandena om miljöförstörelse i de forna kommunistländerna och se världen som den är.

Ingela Blomberg är politiskt sakkunnig (m) i Statsrådsberedningen med samordningsansvar för bland annat miljö och biståndsfrågor och ingick i den svenska delegationen vid FNs miljö- och utvecklingskonferens i Rio de Janeiro.

Den bild som massmedia förmedlade av FNs konferens om miljö och utveckling i Rio var minst sagt endimensionell. Rapporteringen kretsade i stor utsträckning kring den så kallade "Nord-syd-konflikten" som i grund och botten är konstruerad och bygger på ett antal förenklade och felaktiga antaganden.

Utgångspunkten är att "de är fattiga för att vi är rika" och vår rikedom är ett resultat av en "systematisk utsugning av tredje världen". Vi måste därför "betala av vår historiska skuld" genom att öka de finansiella överföringarna från i-länderna till u-länderna. Problemen reduceras till en fråga om hur jordens resurser skall fördelas.

Hela nord-sydresonemanget tenderar därmed att resultera i social ingenjörskonst på global nivå. Ökade finansiella överföringar från i-länder till u-länder blev ett huvudnummer i Rio. Samtidigt som andra viktiga — ja, till och med livsavgörande — aspekter blockerades av denna ensidiga fokusering på biståndsfrågorna: Hur skall vi kunna generera ökade resurser? På vilket sätt kan vi stimulera en effektivare resurshushållning som minskar belastningen på miljön?

Konferensens syfte var att stimulera framväxten av en långsiktig hållbar utveckling. Desto märkligare då, att man inte mer aktivt försökte analysera varför vissa länder utvecklas i en positiv riktning, samtidigt som andra länder år efter år sjunker allt djupare ned i fattigdom.

Välstånd endast i fria ekonomier

Den historiska utvecklingen — inte minst under de senaste åren — kan ge oss ett

uniktt underlagsmaterial för en sådan analys och många studier har också utförts.

Erfarenheterna från de forna kommunistiska länderna borde t ex kunna fungera som vår tids viktigaste lärobok. Läxan är lätt att lära. Välstånd kan endast skapas i fria ekonomier. Effektiv resurshushållning kan endast åstadkommas i en marknadsekonomi. Begrepp som marknadsekonomi och demokrati borde därför inta en central position också i den miljöpolitiska debatten.

Men denna lärobok kom dessvärre inte till användning då tiotusentals politiker, diplomater, journalister och företrädare för olika organisationer samlades i Rio för att delta i den genom tiderna hittills största FN-konferensen.

Istället var konferensen i förskräckande hög grad avskärmad från de senaste årens världspolitiska förändringar. De lärdomar som kunde och borde ha dragits, drogs inte. De frågor som kunde och borde ha diskuterats, diskuterades inte.

181 stater samt EG var representerade. Närmare 130 länder ingår i u-landsgruppen, vilket innebär att de i kraft av sitt stora antal spelar en dominerande roll i FN-systemet. U-länderna agerade mycket samlat i förhandlingarna och lyckade därmed sätta en stark prägel på konferensens beslut. Och det var deras stora antal i kombination med skicklig förhandlings-teknik som ledde till den ensidiga inriktningen på biståndsfrågor och nord-syd-konflikten.

Sveriges krav

Sverige krävde i förhandlingarna att Rio-deklarationen, dvs den principdeklara-

tion som antogs vid konferensen, tydligt skulle ange att marknadsekonomi och demokrati är viktiga förutsättningar för en långsiktigt hållbar utveckling. U-ländernas representanter visade dock ett mycket starkt motstånd mot dessa krav.

I Rio-deklarationen finns därför varken marknadsekonomi eller demokrati omnämnd. En paragraf slår visserligen fast att "states should cooperate to promote a supportive and open international

Välstånd kan endast skapas i fria ekonomier. Det visar erfarenheterna från de forna kommunistiska länderna.

economic system that would lead to economic growth and sustainable development in all countries". Men den formuleringen syftar främst till att stödja de i och för sig lovvärda kraven på frihandel (eftersom både u- och i-länderna åtminstone i teorin är för frihandel resulterade detta i bra formuleringar om en öppen och fri världshandel).

I Rio-deklarationen läggs också principen om förorenarens betalningsansvar (Polluter Pays Principle) fast. Deklarationen uttalar också att ekonomiska styrmedel bör användas i ökad utsträckning. Men man underlåter att påpeka att ekonomiska styrmedel baserade på t ex PP-principen endast kan tillämpas med framgång i en marknadsekonomi. Att försöka införa miljöavgifter i en redan sonderreglerad ekonomi skulle bara förvärra situationen och kan dessutom — vilket är än sämre — motivera fortsatta statliga prisregleringar. Viktiga principer som demo-

krati, äganderätt, avtalsfrihet etc återfinns däremot inte i deklARATIONEN.

Agenda 21

Vid Rio-konferensen behandlades också Agenda 21 som sägs vara en handlingsplan inför det tjugoförsta århundradet. Agenda 21 omfattar 800 sidor text och innehåller avsnitt om – bokstavligen – allt mellan himmel och jord. Atmosfären skall skyddas, färskvattentillgången säkras, hanteringen av miljöfarligt avfall förbättras, konsumtionsmönstren ändras och fattigdom bekämpas.

Närmare 130 av de 181 närvarande staterna ingår i u-landsgruppen som spelar en dominerande roll i FN-systemet.

Den starka sektorsuppdelningen innebär att en grundläggande och övergripande analys saknas. Istället innehåller Agenda 21 detaljerade rekommendationer till regeringarna på område efter område som dessvärre riskerar att motverka sitt eget syfte, eftersom de ofta baseras på att de enskilda ländernas regeringar skall utarbeta politiska planer och program för olika områden. Resultatet av UNCED kan därför i värsta fall legitimera fortsatt kommandoekonomi.

Agenda 21 är ytterst omfattande och svår att överblicka. Kvaliteten i dokumentet är mycket skiftande, men vissa avsnitt måste trots allt betecknas som banbrytan-

de inom FN-systemet. I kapitlet om beslutsprocessen slås t ex fast att marknadsstörande inslag i form av subsidier etc måste avskaffas och att marknadsorienterade lösningar måste användas i ökad utsträckning. Genomfördes dessa åtgärder skulle det innebära omfattande förändringar, inte minst när det gäller utvecklingen och miljön i tredje världens länder.

Vad betydde konferensen?

Det är omöjligt att säga om denna FN-konferens kommer att påverka den globala utvecklingen och jordens miljö. Två konventioner – om biologisk mångfald och om klimatfrågorna – undertecknades, det hölls ett oräkneligt antal tal, möten och presskonferenser, och det utarbetades hundratals sidor beslutstext. Säkert har konferensen därigenom åstadkommit ökad uppmärksamhet kring miljöfrågorna och ökat intresset för att lösa olika problem.

Men den händelse som kommer att betyda ojämförligt mest för vår världsutveckling och för jordens miljö förbigicks med tystnad; att murarna har rivits, taggtråden har avlägsnats och kartböckerna har ritats om förtegs. Trots att de centralplanerade ekonomiernas förfall har visat sig vara värre än vad de mest aggressiva antikommunisterna ville göra gällande drogs inga lärdomar. FN-systemet verkar inte vara moget ännu för att se världen som den är. Det går dock inte att blunda för verkligheten hur länge som helst.